

VVE heeft een eman

Prof. Dr. Paul Leseman twijfelt niet aan opbrengsten van voor- en vroegschoolse educatie. Hermien de Waard gaat met hem in gesprek over het belang van VVE en meer specifiek Startblokken en Basisontwikkeling.

Eén van de conclusies van het onderzoek dat Paul Leseman samen met Dr. Lotte Henrichs uitvoerde (Henrichs & Leseman, 2016) is dat er een positief verband bestaat tussen hogere educatieve ondersteuning en groei in zowel woordenschat als ontluikende rekenvaardigheden bij jonge kinderen. Ook het grootschalige pre-COOL onderzoek (Veen et al, 2016) laat positieve effecten zien. In dit interview gaat hij in op het belang van vroege opvang en educatie en het bewaken van de kwaliteit.

VVE HEEFT IMPACT OP DE SAMENLEVING

Leseman is duidelijk: Het werk in de sector voor- en vroegschoolse opvang en educatie is ECHT belangrijk en kan een grote impact hebben op de samenleving. Hij trekt een vergelijking met de gezondheidszorg. De voorschoolse opvang en educatie heeft in principe een groot maatschappelijk rendement, misschien wel even groot als de gezondheidszorg. Maar hoe komt het dan dat met name in de voorschoolse opvang zo weinig aandacht is voor het waarborgen van kwaliteit door nascholing en andere vormen van professionalisering? Leseman noemt weer het voorbeeld van de gezondheidszorg. Permanente scholing en professionele ontwikkeling is daar een kwaliteitsvoorwaarde. Er wordt van mensen verwacht dat ze zich blijven nascholen en zij worden daarin gefaciliteerd. Voor het onderwijs, en zeker voor de voorschoolse opvang, is dit veel minder vanzelfsprekend. Volgens Leseman is dat een kwestie van emancipatie van de sec-

tor. De sector draagt bij aan versterking van de sociale samenhang in de samenleving en aan de integratie van nieuwkomers. Voorschoolse opvang en educatie biedt bij uitstek kansen om kinderen al vroeg voor te bereiden op nieuwe eisen die aan mensen worden gesteld in de 21^e eeuw. Denk daarbij aan stimulering van creativiteit, samenwerkingsvermogen, planningsvaardigheden en zelfregulatie. Opvallend is dat Leseman hier op brede ontwikkelingsdoelen mikt. In het veld stappen professionals nog wel eens in

LEERGEMEENSCHAPPEN ZORGEN VOOR KWALITEIT

Het is aan de sector om te laten zien dat vroege opvang en educatie niet alleen goed is voor het kind maar ook een belangrijke sociale en economische opbrengst kan hebben. Maar... dan moet de sector minder verdeeld zijn en veel rationeler worden. Op meerdere plekken in het land lukt dat al. Er zijn in verschillende steden prima praktijken waarin stadsbreed netwerken van professionals zijn ontstaan, die elkaar scherp houden

De voorschoolse opvang en educatie heeft in principe een groot maatschappelijk rendement, misschien wel even groot als de gezondheidszorg.

de valkuil heel specifieke leerdoelen centraal te stellen en minder aandacht te schenken aan de brede ontwikkeling. Volgens Leseman heeft dit te maken met het beleid, dat vaak op een smalle manier naar voorschoolse opvang en educatie kijkt. Het heeft er mede voor gezorgd dat de discussie rond vroege educatie een karikaturaal karakter gekregen heeft, alsof het alleen maar om taal gaat.

en een verstandige verhouding hebben met de verschillende educatieve (VVE) programma's en aanpakken. Ze maken gebruik van de kennis die hierin verzameld is maar voeren de programma's niet klakkeloos uit. Ze houden zelf de regie en gebruiken de programma's als bronnen. Ze zorgen dat ze dagelijks het type activiteiten aanbieden, het type interactie met kinderen aangaan en het soort dialogen

icipatorische slag te slaan

Fotografie: Hermien de Waard

Oei... mijn oor doet pijn! Pedagogisch medewerker Hanneke ontwerpt een interessante activiteit, speelt mee, geeft woorden aan haar handelingen, stelt vragen en denkt na over vervolg.

met kinderen voeren, die in de programma's worden beschreven. Deze integreren ze in hun professionele handelen en ze ontwerpen vervolgens zelf activiteiten en spelvormen. Dat is het beste, voegt Leseman toe. En daarbij is het belangrijk dat collega's met elkaar bevindingen blijven delen. Leseman pleit voor het creëren van lerende gemeenschappen, waarin fundamentele principes van kritische reflectie, evidentie gebruiken, afstappen van ideologische posities en een attitude om permanent je werk te willen verbeteren centraal staan. Uit onderzoek blijkt dat

professionele reflectie één van de krachtigste mechanismen is om tot kwaliteit te komen. Het gaat daarbij om constructieve, op verbetering gerichte dialogen met collega's. Ook opleiders, begeleiders en ontwikkelaars moeten continu blijven reflecteren op de praktijk en aan constructieve dialogen deelnemen. Binnen VVE Startblokken zetten professionals bij het verhogen van kwaliteit ook in op kritische reflectie op het eigen handelen en denken. Bijvoorbeeld binnen trainingen met het opbouwen van het portfolio en in het werken in HOREB,

waarin dagelijks wordt teruggekeken op de eigen bijdrage. Een manier van werken die zeker bijdraagt aan de eigen professionalisering. Leseman maakt daarbij wel de kanttekening, dat we aan een ingebbede, verbonden professional moeten denken en niet aan een autonome professional. Het gaat om een professional die op teamniveau blijft kijken wat zij doet in samenspraak met collega's. Instellingen moeten professionalisering niet als individuele aangelegenheid maar als een zaak voor het team, de organisatie, de stad en uiteindelijk de sector als geheel oppakken.

KINDEREN IN DE GROEP

Net als het team van professionals, vormen ook de kinderen samen een leer-leefgemeenschap. Binnen VVE Startblokken werken we bij voorkeur met heterogene groepen. Kinderen leren met en van elkaar. Leseman geeft aan dat het niet altijd helpt om kinderen in verschillende leeftijden op alle momenten samen te groeperen. Bij grote verschillen in spelontwikkeling, zoals bij baby's en bijna-kleuters, komen de oudste kinderen in spelactiviteiten minder aan hun trekken. Leseman adviseert flexibel om te gaan met het groeperen van kinderen. Een groep kan een deel van de dag homogeen en een ander deel heterogeen zijn. Hij geeft daarbij het voorbeeld van een kind-

wat er mogelijk is. Dat baseert hij op het feit dat veel pedagogisch medewerkers uitstekende kwaliteit kunnen bieden. Observatieonderzoek laat dat zien. Maar de realiteit is ook dat verschillen tussen pedagogisch medewerkers groot zijn en dat het gemiddelde niveau achterblijft bij wat de samenleving mag verlangen. Dit probleem moet echter niet bij de individuele professional worden gelegd. Het is een verantwoordelijkheid van de hele organisatie en de begeleidingsstructuur dat er voldoende aan coaching en professionele ontwikkeling wordt gedaan. Hier is nog veel winst te behalen. Belangrijk zijn ook de opleiders, die verantwoordelijk zijn voor de opleiding van studenten tot coach of pedagogisch leidinggevende.

nodig is zo goed mogelijk vorm krijgt. Leseman ziet zelf meer in een combinatie van HBO-ers en WO-ers als pedagogisch leiders en een aanbod van ontwikkeltrajecten voor MBO-ers, waarmee zij bijvoorbeeld via deelcertificaten het HBO niveau kunnen bereiken. Belangrijk blijft daarbij om het accent op de interne ontwikkeling te leggen. Mensen moeten via hun werk kunnen blijven leren.

BLIJF KRITISCH. GA NIET UIT VAN VASTE OVERTUIGINGEN

Er is niet één gouden weg, er zijn verschillende wegen naar kwalitatief goede en effectieve voor- en vroegschoolse opvang en educatie. Kenmerkende patronen van een goed werkende organisatie zijn altijd: een samenhangend team, goede collegiale samenwerking en een duidelijke, gedeelde educatieve en sociale missie. Dit laatste betekent dat er extra aandacht is voor kwetsbare kinderen, inclusief kinderen met culturele en sociaaleconomische risico's.

Leseman geeft professionals mee: ga niet uit van vaste overtuigingen. Ga als een echte professional aan het werk. Wees kritisch op je eigen programma en pedagogische aanpak, stel je open voor nieuwe inzichten en manieren van werken. En deel je ervaringen met de ruimere gemeenschap van collega's.

Leseman adviseert flexibel om te gaan met het groeperen van kinderen. Een groep kan een deel van de dag homogeen en een ander deel heterogeen zijn.

centrum met kinderen in de leeftijd van 0-4 jaar. Samen vormen de kinderen een grote stamgroep van ongeveer dertig kinderen. Het spel van de jongste kinderen verschilt wezenlijk van het spel van bijna-kleuters. Daarom wordt de groep tijdens spelmomenten opgesplitst. Baby's en dreumesen doen aan andere activiteiten mee dan peuters, die helemaal kunnen opgaan in ontdekspel of fantasiespel. Zo komen alle kinderen tot hun recht. De professionals zoeken ook naar momenten waarin de oudere kinderen de jongere kinderen kunnen helpen. Zoals tijdens de lunch, dan helpen peuters de baby's en dreumesen bij het eten. Opvoedkundig gezien is dit een waardevol moment.

Helaas worden studenten nog al te vaak door hun opleiders met een onduidelijke routekaart het bos in gestuurd. Professionalisering gaat dus om het hele stelsel. Om de kwaliteit te verhogen kan het best zo dicht mogelijk bij het kind begonnen worden, in de kindercentra en scholen. Daar moet de permanente professionalisering versterkt worden, zoals in Utrecht gebeurt met Nu voor Later, met o.a. het creëren van leernetwerken van pedagogisch medewerkers en leerkrachten. Hier ziet Leseman volop kansen, maar uiteindelijk moeten ook de opleidingen in het voortraject meer op niveau gebracht worden.

Sommige grote steden proberen de kwaliteit in de sector een impuls te geven door het inzetten van een HBO-er op de groep. Er zijn allerlei aanwijzingen dat dit niet zomaar een verstandige beleidsmaatregel is. Het is belangrijk om te kijken hoe de HBO-er ingezet wordt en vooral hoe de professionalisering die op alle niveaus

Paul Leseman

BRONNEN

De literatuurlijst is te downloaden op www.tijdschriftzone.nl.

i Hermien de Waard is werkzaam als nascholer op De Activiteit, landelijk centrum voor Ontwikkelingsgericht Onderwijs. Met dank aan Prof. Dr. Paul Leseman, hoogleraar Orthopedagogiek aan de Universiteit Utrecht.